

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 3

Збірник наукових праць магістрів ОП
«Дошкільна освіта. Інклюзія»,
«Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт»,
«Практична психологія»,
«Менеджмент. Управління закладом
загальної середньої освіти»

Київ 2025

УДК 37(063).
973.202 я1

**Магістерські студії психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету: збірник наукових праць
здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта. Інклюзія», «Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт», «Практична психологія», «Менеджмент.
Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-
Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. 522 с.**

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол №2 від 27 листопада 2025 року)

© Колектив авторів, 2025

6. Demerouti E., Bakker A. B., Nachreiner F., Schaufeli W. B. The job demands–resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*. 2012. Vol. 86. No. 3. P. 499–512. URL: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499>
7. Ghahramani S., Lankarani K. B., Yousefi M., et al. A systematic review and meta-analysis of burnout among healthcare workers. *Frontiers in Psychiatry*. 2021. Vol. 12. Article 758849. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.758849>
8. Johnson K. L., Gordon M. S., Gordon H. G. Comparing prevalence of burnout in psychiatric doctors before and after the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Clinical Psychiatry*. 2025. Vol. 86, No. 4. URL: <https://www.psychiatrist.com/jcp/prevalence-burnout-psychiatric-doctors-before-after-covid-19-review-meta-analysis/>
9. Morse G., Salyers M. P., Rollins A. L., Monroe-DeVita M., Pfahler C. Burnout in mental health services: a review of the problem and its remediation. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*. 2012. Vol. 39, No. 5. P. 341–352. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10488-011-0352-1>
10. O'Connor K., Muller Neff D., Pitman S. Burnout in mental health professionals: a systematic review and meta-analysis *European Psychiatry*. 2018. Vol. 53. P. 74–99. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2018.06.003>
11. Pinchuk I., Yachnik Y., Goto R., et al. Mental health services during the war in Ukraine: 2-years follow up study *International Journal of Mental Health Systems*. 2025. Vol. 19, Article 11. URL: <https://ijmhs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13033-025-00667-9>
12. World Health Organization. Burn-out an «occupational phenomenon»: International Classification of Diseases URL: <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>.
13. Zasiakina L., Martyniuk A. War-related continuous traumatic stress as a potential mediator of associations between moral distress and professional quality of life in nurses: a cross-sectional study in Ukraine *BMC Nursing*. 2025. Vol. 24. URL: <https://doi.org/10.1186/s12912-024-02668-4>

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ НА ЗМІНУ ПРОФЕСІЇ

*Тетяна Перепелюк, кандидат психологічних наук, професор
кафедри практичної психології*

*Наталія Ботяновська, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю «Психологія»*

RESEARCH ON THE IMPACT OF TRAUMATIC EVENTS ON PROFESSIONAL CHANGE

*Tetiana Perepelyuk, PhD in psychology, professor of the department
of practical psychology*

Natalia Botyanovska, master's student in Psychology

***Анотація.** У статті описано фрагмент емпіричного дослідження впливу травматичних подій на зміну професії. На основі емпіричного дослідження зроблено висновки, що у респондентів з травматичним досвідом формується глибокий інтерес до психіки та відновлення, що може мотивувати їх обирати професії у сфері психологічної допомоги.*

***Ключові слова:** емпіричне дослідження, травматичні події, професія, інтерес, психіка.*

***Abstract.** The article describes a fragment of an empirical study of the impact of traumatic events on career change. Based on the empirical study, it is concluded that respondents with traumatic experiences develop a deeper interest in the psyche and recovery, which may motivate them*

to choose careers in the field of psychological care.

Key words: *empirical research, traumatic events, profession, interest, psyche.*

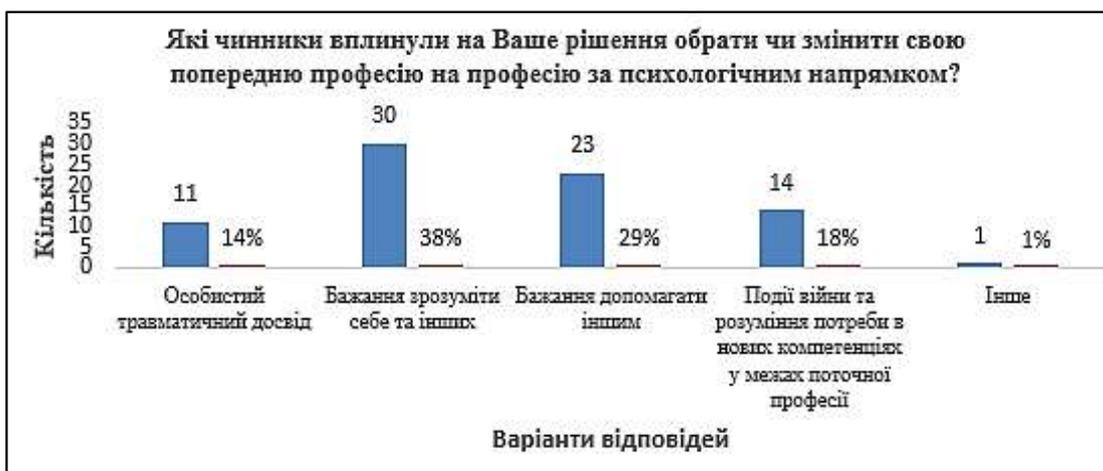
Емоційні переживання, викликані психотравмуючими ситуаціями у дитинстві, зокрема, досвід покинутості, порушення довіри, несправедливості, сексуального насильства, втрати близької людини тощо, закарбовуються у ранніх спогадах. Зберігаючись у пам'яті, вони впливають на становлення самосвідомості, визначають характер подальших міжособистісних стосунків. Водночас травматичний досвід часто стає чинником переосмислення власного життєвого шляху й професійних орієнтирів. Психологічна травма є результатом персоналізованої інтерпретації ситуації, що передбачає здатність контролювати чи регулювати її, а також знижувати невизначеність або вразливість». Таким чином, психологічна травма виникає внаслідок життєвих подій, які викликають тривале переживання негативних емоцій, але варто зазначити, що в контексті переживань йдеться насамперед про інтерпретацію та відображення ситуації чи події, що призвели до травматичного досвіду [1].

Дитячі травми можуть мати довготривалі наслідки для психічного здоров'я, часто проявляючись через невротичні розлади в подальшому житті. До таких травмівних переживань належать фізичне, емоційне й сексуальне насильство, розлучення батьків, втрата близьких та інші стресові події, що можуть впливати на формування особистості та психічний стан дитини. Навіть після завершення дитинства ці травми можуть продовжувати впливати на психічне здоров'я в майбутньому, зокрема на розвиток таких розладів, як тривожність, депресія та посттравматичний стресовий розлад [2; 3]. Виходячи з цього, було висунуто гіпотезу про те, що наявність пережитих травматичних подій у дитинстві може впливати на вибір професії у дорослому віці, зокрема зумовлювати зміну професійної траєкторії на користь спеціальності, пов'язаної з психологічною допомогою іншим.

Опитування респондентів проводилося у форматі Google-форми, яка включала короткий вступний текст, декілька запитань загального характеру: стать, вік, досвід отримання психологічної підтримки, особливості навчання та наявність усвідомленого травматичного досвіду а також блок із трьома стандартизованими методиками. Емпіричне дослідження проведено на вибірці студентів ЗВО, які здобувають освіту за спеціальністю «Психологія». Загальна кількість опитаних склала 43 особи, з них 38 жінок та 5 чоловіків. За освітнім рівнем учасники характеризуються наступним чином: 32 особи здобувають психологічну освіту як другу вищу за спеціальністю «Психологія» (74%); 9 осіб отримують третю і четверту вищу освіту за спеціальністю Психологія (21%); 2 особи здобувають першу вищу освіту за спеціальністю «Психологія» (2%).

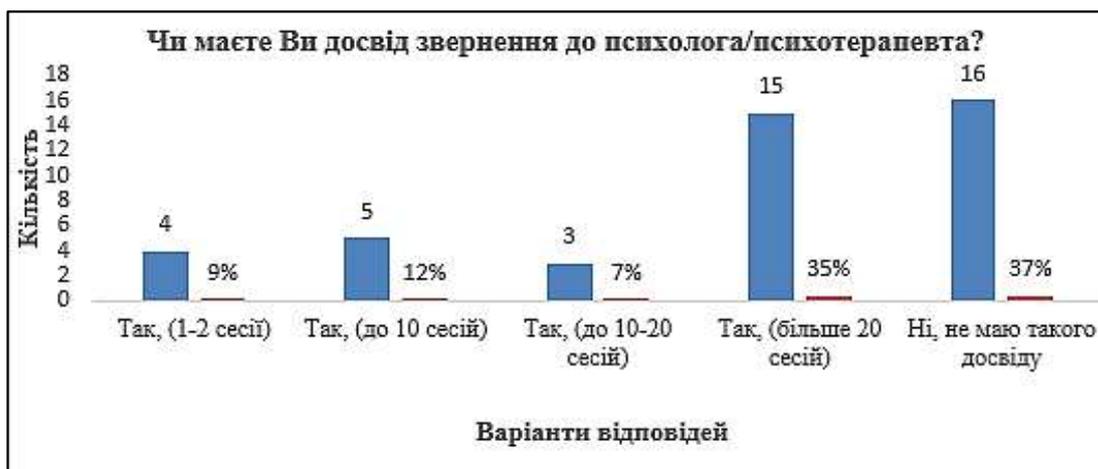
Мотивація до вибору та/або зміни професії на психологічну виявилася багатофакторною. Респонденти мали можливість обрати кілька варіантів відповідей. Отримані результати розподілилися наступним чином: 30 осіб – бажання зрозуміти себе та інших (38%); 23 особи – бажання допомагати іншим (29%); 14 осіб – вплив подій війни та усвідомлення потреби в нових компетенціях у межах

поточної професії (18%); 11 осіб – особистий травматичний досвід (14%); 1 особа – інші чинники (1%) (рис.1)

Рис.1. Чинники, що вплинули на рішення обрати чи змінити попередню професію на професію за психологічним напрямом

Досвід звернення до психолога/психотерапевта також є важливим у контексті дослідження: 27 респондентів хоча б один раз відвідували психолога/психотерапевта (63%); Серед них 15 осіб перебувають або перебували у довготривалій терапії (20 консультацій і більше) (35%); 16 респондентів не мали досвіду звернення до психолога/ психотерапевта (37%) (рис.2)

Рис. 2. Результати опитування щодо наявності досвіду відвідування психолога та психотерапевта

Для вивчення особливостей дитячої травматизації у дослідженні застосовувалася скорочена версія опитувальника дитячих травм CTQ-SF (Childhood Trauma Questionnaire-Short Form), розробленого Д. Бернштейном та D. Finkelhor (1994). За результатами систематичних оглядів зазначається, що саме цей інструмент належить до найпоширеніших та найбільш валідизованих методик ретроспективного оцінювання дитячих травматичних подій за останнє десятиліття. Отже, згідно з шкалами опитувальників, визначають 5 видів травматичного дитячого досвіду David P. Bernsteina [4].

Анкета спрямована на виявлення різних форм негативного досвіду дитинства і містить 5 окремих шкал:

- емоційне насильство;

- фізичне насильство;
- сексуальне насильство;
- емоційна занедбаність;
- фізична занедбаність.

Фізичне насильство трактується як дії дорослого чи старшої особи, що створюють ризик або призводять до тілесних ушкоджень. Емоційне насильство включає словесні приниження, надмірну критику, відкидання чи інші дії, які шкодять самоповазі дитини. Сексуальне насильство описується як будь-яка форма сексуальної поведінки або контакту з особою молодшою за 18 років без її згоди. Фізична занедбаність виявляється у відсутності належних умов для задоволення базових потреб: їжі, одягу, житла, медичної допомоги та безпеки, а емоційна занедбаність – у нестачі любові, підтримки та турботи з боку опікунів.

Опитувальник складається із 28 тверджень, що оцінюються за п'ятибальною шкалою: від 1 балу «ніколи» до 5 балів «дуже часто». Розрахунок підсумкових показників здійснюється з урахуванням як прямих, так і зворотних тверджень. За результатами визначається рівень вираженості дитячої травматизації: від відсутності проявів до важкого ступеня.

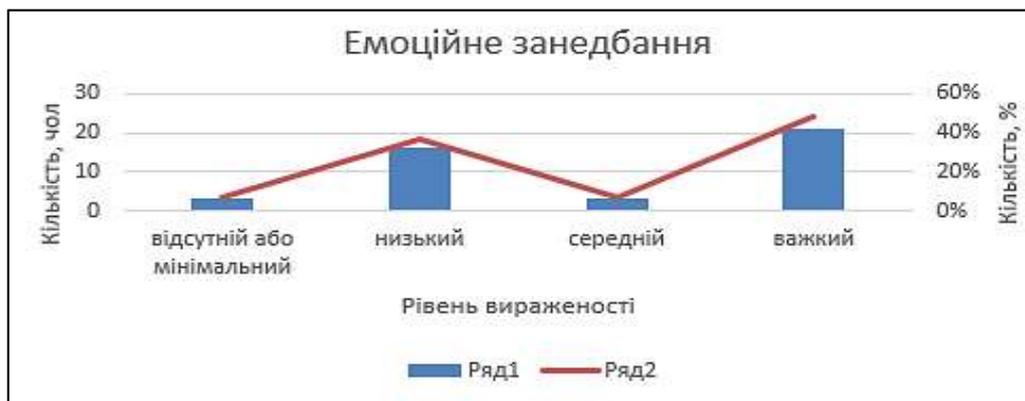
Таблиця 1

Результати дослідження за опитувальником дитячих травм CTQ-SF

Вид дитячої травматизації	Рівень вираженості	Кількість осіб	Кількість, %
Емоційне насилля	відсутній або мінімальний	20	47%
	низький	10	23%
	середній	7	16%
	важкий	6	14%
Фізичне насилля	відсутній або мінімальний	31	72%
	низький	1	2%
	середній	9	21%
	важкий	2	5%
Емоційне занедбання	відсутній або мінімальний	3	7%
	низький	16	37%
	середній	3	7%
	важкий	21	49%
Фізичне занедбання	відсутній або мінімальний	1	2%
	низький	6	14%
	середній	16	37%
	важкий	20	47%
Сексуальне насилля	відсутній або мінімальний	33	77%
	низький	4	9%
	середній	4	9%
	важкий	2	5%

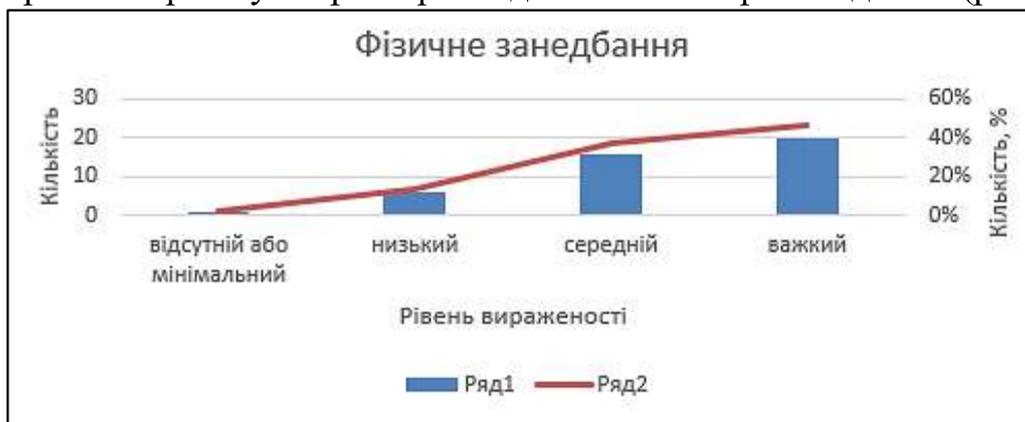
Аналіз отриманих результатів показав, що найбільш вираженими формами дитячої травматизації в обстежуваній вибірці виявилися емоційне та фізичне занедбання. Зокрема, 49% респондентів мали високий рівень емоційного занедбання, а ще 37% низький рівень. Лише 7% учасників не мали або майже не мали досвіду такого типу травми. Це свідчить про систематичну нестачу

емоційної підтримки, любові та турботи у значної частини вибірки (рис.3).

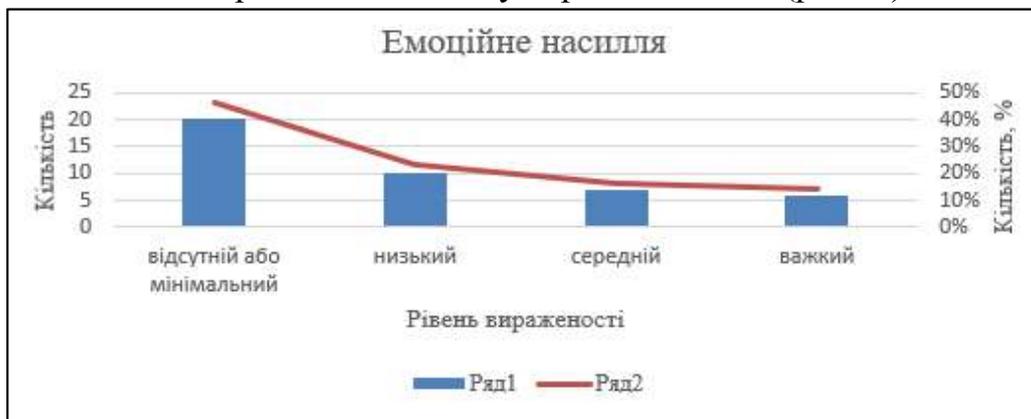
Рис.3. Рівень вираженості емоційного занедбання

Аналогічно, високий рівень фізичного занедбання відзначили 47% опитаних, а ще 37% перебували на середньому рівні. Лише поодинокі учасники, лише 2%, взагалі не мали досвіду фізичної занедбаності. Таким чином, можна стверджувати, що дефіцит базових умов безпеки, турботи й забезпечення елементарних потреб був характерним для більшості респондентів (рис.4).

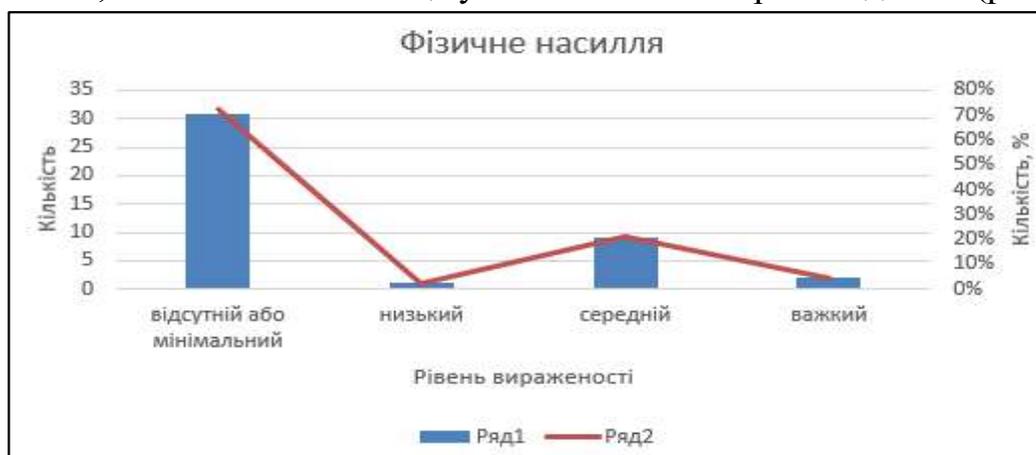
Рис.4. Рівень вираженості фізичного занедбання.

Щодо емоційного насилля, то найбільша група учасників продемонструвала його відсутність або мінімальну вираженість 47%. Проте слід відзначити, що 14% переживали його на високому рівні, а ще близько 39% низький і середній рівень зазнавали його у тій чи іншій формі. Це свідчить, що хоч майже половина не стикалася з систематичними проявами емоційного насильства, однак для суттєвої частини вибірки цей досвід був травматичним (рис 5.).

Рис.5. Рівень вираженості емоційного насилля

У випадку фізичного насилля, найбільший відсоток учасників 72% не мали виражених проявів такого досвіду. Водночас 26% все ж повідомили про певні його рівні, серед яких 21% перебували на середньому рівні. Це дозволяє говорити, що фізичне насилля було менш поширеним у порівнянні із занедбаністю, але все ж мало місце у значній частини респондентів (рис. 6).

Рис. 6. Рівень вираженості фізичного насилля

Щодо сексуального насилля, то воно виявилось найменш розповсюдженою формою травматизації у вибірці. 77% учасників його не зазнавали, тоді як лише 5% відзначили високий рівень. Незважаючи на відносно невелику поширеність, факт наявності сексуальної травматизації у частини респондентів свідчить про серйозність і глибину їхнього травматичного досвіду (рис. 7).

Рис. 7. Рівень вираженості сексуального насилля

Отже, отримані результати вказують, що для більшості опитаних домінуючими формами дитячої травматизації були занедбаність, як емоційна, так і фізична, які характеризуються хронічною відсутністю належного піклування та підтримки з боку батьків чи опікунів. Насильство, особливо емоційне, також було поширеним, проте менш вираженим за частотою, ніж занедбаність. Сексуальне та фізичне насильство зустрічається рідше, але мало місце й могло створювати значні ризики для подальшого психоемоційного розвитку. Аналіз отриманих даних свідчить, що вибірка переважно представлена жінками, які здобувають другу або третю освіту за спеціальністю «Практична психологія», мають особистий інтерес до розуміння себе та інших, бажання

допомагати іншим, а також усвідомлений особистий травматичний досвід, а також мають досвід особистої терапії.

Травматичний досвід часто стає каталізатором внутрішніх пошуків, змушує людину осмислювати власні переживання, шукати відповіді на такі питання. У респондентів, які мають особистий травматичний досвід, з'являється більш усвідомлений інтерес до психічного життя людини та механізмів психічного відновлення, що, у свою чергу, може мотивувати до вибору професії, пов'язаної з психологічною допомогою.

Список використаних джерел

1. Паливода Л. І. Проблема визначення понять «психічна травма», «психологічна травма» і «травма втрати» у психологічних проекціях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). № 6. С. 68-72.

2. Дзюба Т. М. Психотравмуюча ситуація в життєдіяльності людини: зміст, особливості, наслідки. *Актуальні проблеми психології. Психологія творчості*. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ. Видавництво «Фенікс», 2012. Т. XII. Вип. 15. Част. II. С. 113-120.

3. Титаренко Т. М. Психологія особистості : словник-довідник / за ред. Горностая. Київ: Рута, 2001. 320 с.

4. David P. Bernsteina, J. A. (2001). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ВЕТЕРАНІВ

*Леніна Задорожна-Княгницька, доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та освіти*

*Михайло Бурик, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю «Психологія»*

FEATURES OF ORGANIZATION OF COMPREHENSIVE REHABILITATION OF SERVICEMEN AND VETERANS

*Lenina Zadorozhna-Knyagnitska, doctor of pedagogical sciences, professor
of the department of pedagogy and education*

Mykhailo Buryk, master's student in Psychology

Анотація. У статті розкрито особливості комплексної реабілітації військовослужбовців та ветеранів. Розкрито сутність та значення діяльності мультидисциплінарної реабілітаційної команди у роботі з військово-службовцями та ветеранами

Ключові слова: комплексна реабілітація, мультидисциплінарна реабілітаційна команда, психічні стани.

Abstract. The article reveals the features of comprehensive rehabilitation of servicemen and veterans. The essence and significance of the activity of the multidisciplinary rehabilitation team in working with servicemen and veterans are disclosed.

Key words: comprehensive rehabilitation, multidisciplinary rehabilitation team, mental states.